

رابطه محافظه کاری سود و محافظه کاری ترازنامه

غلامرضا کردستانی*، مهدی خلیلی**

تاریخ دریافت: ۹۱/۰۹/۱۷

تاریخ پذیرش: ۹۲/۰۱/۰۵

چکیده

محافظه کاری سود بیانگر درجه ای انعکاس به هنگام تر زیان مورد انتظار شرکت در مقایسه با سود مورد انتظار آن است. محافظه کاری ترازنامه هم معرف ارزش هایی است که در بازار شناسایی می شوند ولی در دفاتر حسابداری شناسایی نمی شوند. این نوع محافظه کاری با استفاده از نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سنجیده می شود. بررسی رابطه محافظه کاری سود و محافظه کاری ترازنامه هنگامی ضروری است که از ارتباط سود و بازده برای تشخیص تفاوت در محافظه کاری سود، بر مبنای داده های مقطعی یا سری های زمانی استفاده شود.

به این منظور داده های مربوط به ۸۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۰ مورد بررسی قرار گرفت. یافته ها نشان می دهد برای کلیه دوره های مورد بررسی سود محافظه کارانه نیست و بین محافظه کاری سود و محافظه کاری ارقام تعهدی با محافظه کاری ترازنامه رابطه منفی وجود دارد. همچنین نتایج نشان می دهد محافظه کاری جریان های نقدی عملیاتی با محافظه کاری ترازنامه رابطه ندارد.

واژه های کلیدی: محافظه کاری حسابداری سود، محافظه کاری ترازنامه، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری.

طبقه بندی موضوعی: M41, G11

* دانشیار گروه حسابداری، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)، (نویسنده مسئول)، (gholamrezakordestani@ikiu.ac.ir)
** کارشناس ارشد حسابداری، مدرس دانشگاه آزاد واحد قزوین، گروه حسابداری، (khalilimehdi@yahoo.com)

مقدمه

این تحقیق رابطه محافظه کاری سود و محافظه کاری تراز نامه را بررسی می کند. محافظه کاری سود سبب می شود آن بخش از زیان های موجود در سود، وقتی محتمل شد شناسایی شود، ولی شناسایی سود تا زمانی که تأییدپذیر نباشد به تعویق بیفتد. محافظه کاری موجب می شود به طور دائم ارزش دفتری خالص دارایی ها کمتر از ارزش بازاری آنها باشد. زمانی که جریان های نقدی مورد انتظار کاهش می یابد دارایی ها و ارقام تعهدی بدهی ها به حساب سود و زیان برده می شوند، ولی زمانی که جریان های نقدی مورد انتظار افزایش می یابد، دارایی ها بیش از واقع و بدهی ها کمتر از واقع ارزش گذاری نمی شوند. این هم رفتار محافظه کارانه است.

اول رابطه محافظه کاری سود با محافظه کاری ترازنامه یعنی آیا: شرکت هایی با درجه محافظه کاری تراز نامه پایین (به عبارت دیگر نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری کم) محافظه کاری سود بالاتری (به عبارت دیگر تفاوت مثبت بیشتر بین حساسیت سود به اخبار بد نسبت به اخبار خوب) را نسبت به شرکت هایی با درجه محافظه کاری بالاتر ترازنامه تجربه می کنند.

دوم، آیا اجزای تعهدی سود، در شرکت هایی با درجه محافظه کاری تراز نامه پایین، محافظه کارانه تر از شرکت هایی با درجه محافظه کاری ترازنامه بالا است؟

مبانی نظری

بیانیه مفهومی شماره ۲ هیات تدوین استانداردهای حسابداری مالی محافظه کاری حسابداری را این گونه تعریف می کند « یک واکنش محتاطانه نسبت به تردیدها و تلاش برای نمایش این مطلب که عدم اطمینان و ریسکی که جزء لاینفک موقعیت های تجاری می باشد به حد کافی مورد توجه قرار گرفته است » (FASB، ۱۹۸۲). در عمل محافظه کاری عمدتاً به معنای آن است که حسابداران « هیچ سودی را پیش بینی نکنند، بلکه تمام زیان ها را پیش بینی نمایند » (بلیس، ۱۹۲۴؛ واتر، ۲۰۰۳؛ کریستنسن و دمسکی، ۲۰۰۲). پیش بینی سود به معنای شناسایی سود قبل از زمانی است که ادعای قانونی مربوط به جریان های نقدی ایجاد کننده این سودها وجود داشته باشد و درآمدها قابل اثبات باشند (واتر، ۲۰۰۳). محافظه کاری « تمایل حسابداران

به تحصیل درجات بالاتری از تأییدپذیری جهت شناسایی اخبار خوبی چون سود نسبت به شناسایی اخبار بدی همچون زیان « می‌باشد (باسو، ۱۹۹۷). نمونه‌هایی از محافظه‌کاری در اصول پذیرفته شده حسابداری عبارت از قاعده اقل بهای تمام شده یا قیمت بازار، هزینه کردن مخارج تحقیق و توسعه و مخارج تبلیغات، شناسایی ذخیره مزایای پایان خدمت و آزمون کاهش ارزش سرقفلی، تاکید کمیسیون بورس اوراق بهادار بر رعایت اصول پذیرفته شده حسابداری، میزان محافظه‌کاری مشاهده شده در عمل را افزایش داده است.

پیشینه پژوهش

تحقیق پای، تورنتون و ولکر (۲۰۰۴) نشان داد برای کل دوره‌ها سود محافظه‌کارانه و محافظه‌کاری سود و ارقام تعهدی با محافظه‌کاری تراز نامه رابطه منفی دارد؛ همچنین محافظه‌کاری جریان‌های نقدی عملیاتی با محافظه‌کاری ترازنامه رابطه معنی داری ندارد.

نتایج تحقیق گیولی و هاین (۲۰۰۰) حاکی از آن است که محافظه‌کاری سود و نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری هر دو به طور کلی در دهه‌های اخیر افزایش یافتند اما از وجود رابطه منفی بین محافظه‌کاری سود و محافظه‌کاری ترازنامه در تحقیق آنها خبری نیست. با بررسی‌های انجام گرفته، محافظه‌کاری سود اغلب در شرکت‌هایی با نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری پایین افزایش می‌یابد. به هر حال محافظه‌کاری سود در شرکت‌هایی با نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری بالاتر نیز افزایش پیدا می‌کند.

نتایج تحقیقات نشان می‌دهد میزان محافظه‌کاری سود حاصل دو عامل است، اول اینکه؛ در هر زمانی محافظه‌کاری در تمام سطوح که حسابداران ملزم به رعایت آن هستند بدون توجه به نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری آن شرکت‌ها حاکم است. ثانیاً، در تمام سطوح محافظه‌کاری، حسابداران انگیزه دارند زمانی که محافظه‌کاری ترازنامه کاهش می‌یابد، محافظه‌کاری بیشتر اعمال کنند، تا بهنگام بودن را افزایش دهند. چون از طریق شناسایی بهنگام است که سود شرکت منعکس کننده اخبار بد در مقابل اخبار خوب خواهد بود. به همین علت محافظه‌کاری سود رابطه‌ای منفی با محافظه‌کاری ترازنامه دارد.

باسو (۱۹۹۷) فرض می‌کند که بازده سهام سرمایه سال جاری بطور کارا اخبار خوب و بد درباره جریان‌های نقدی آتی مورد انتظار را دربر می‌گیرد، و حسابداری محافظه‌کارانه موجب

شناسایی اخبار بد بصورتی بهنگام تر از اخبار خوب در صورت حساب سودوزیان می گردد. این مطلب حاکی از این فرض است که ضریب زاویه رگرسیون سود بر بازده در شرکت هایی که بازده منفی دارند («شرکت هایی با اخبار بد») بیشتر از شرکت هایی است که بازده مثبت دارند («شرکت هایی با اخبار خوب»). نتایج باسو وجود محافظه کاری سود را تأیید کرد. بال و همکاران (۲۰۰۰) این رویکرد را از طریق تفاوت در ضریب زاویه رگرسیون سود بر بازده بر میزان محافظه کاری کشورهای مختلف بسط دادند.

هاین (۱۹۹۵) این گونه بیان کرد که ضرایب زاویه رگرسیون بازده سود در شرکت هایی که زیان گزارش می کنند (شرکت های زیان ده) بسیار کوچکتر از شرکت هایی است که سود گزارش می کنند (شرکت های سود ده). از آنجا که رگرسیون بازده سود هاین عکس رگرسیون سود بر بازده باسو (۱۹۹۷) بود، یافته های هاین مبنی بر کوچکتر بودن ضریب سود بر بازده شرکت های زیان ده مطابق با یافته های باسو (۱۹۹۷) مبنی بر بزرگتر بودن ضریب بازده سود شرکت هایی با اخبار بد است. بنابراین نتایج این دو پژوهش نشان داد: هر اندازه سود و زیان، اخبار خوب و بد منعکس شده در بازده بازار را پنهان نماید، حساسیت سود به بازده در شرکت هایی با اخبار بد (شرکت های زیان ده) بیشتر از شرکت هایی با اخبار خوب (شرکت های سود ده) می گردد.

فلتام و اولسن (۱۹۹۵، ۱۹۹۶) واژه "حسابداری محافظه کارانه" را به کار می برند تا نشان دهند ارزش بازار مورد انتظار خالص دارایی ها یک شرکت بیش از ارزش دفتری مورد انتظار آن دارایی در بلندمدت است. بنابراین آنها حسابداری محافظه کارانه را به منزله یک پدیده در ترازنامه و صورت سودوزیان دیدند. ایستون و پی (۲۰۰۳) در یافتند حسابداری به طور معمول محافظه کارانه است و پیشنهاد کردند در مدل های ارزشیابی که نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری به طور قابل ملاحظه ای پایین و یا فوق العاده بالا است محافظه کاری کنترل شود.

لافوند و واتز (۲۰۰۸) دریافتند عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه گذاران آگاه و ناآگاه باعث ایجاد محافظه کاری در صورت های مالی می شود. با افزایش عدم تقارن اطلاعاتی، محافظه کاری افزایش می یابد، همچنین تغییرات در عدم تقارن اطلاعاتی منجر به تغییرات در محافظه کاری می شود. صورت های مالی شرکت های دارای عدم تقارن اطلاعاتی بیشتر، محافظه کارانه تر است و با افزایش عدم تقارن اطلاعاتی، بر میزان محافظه کاری افزوده می شود.

نتایج پژوهش جیمی لی (۲۰۱۰) نشان داد شرکت‌های با درجه‌ی محافظه‌کاری بالاتر، انعطاف‌پذیری مالی کمتری دارند و وجه نقد احتیاطی بیشتری را نگهداری می‌کنند. هنگام تأمین مالی به انتشار سهام روی می‌آورند، حساسیت جریان نقدی آن‌ها نسبت به سرمایه‌گذاری بیشتر است و سود تقسیمی کمتری دارند. همچنین محافظه‌کاری حسابداری با پس‌انداز رابطه‌ی مثبتی دارد.

نتایج تحقیق گارسیا لارا و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد بین محافظه‌کاری مشروط و هزینه سرمایه رابطه منفی وجود دارد. محافظه‌کاری مشروط بیشتر تأکید بر شناسایی سود اقتصادی در مقابل زیان اقتصادی دارد و در نتیجه منجر به شناسایی سریعتر زیان نسبت به سود می‌گردد. این یافته‌ها حاکی از آن است که بازار، خواهان بازده پایین‌تر برای شرکت‌هایی است که اخبار بد را به هنگام تر افشاء می‌کنند.

کردستانی و امیر بیگی (۱۳۸۶) رابطه عدم تقارن زمانی سود و MTB را به عنوان معیار ارزیابی محافظه‌کاری بررسی کردند. نتایج تحقیق دلالت بر وجود رابطه منفی بین عدم تقارن زمانی سود و نسبت MTB به عنوان معیار سنجش محافظه‌کاری داشت. هرچه دوره برآورد معیار عدم تقارن زمانی سود طولانی‌تر باشد، این رابطه نیز منفی‌تر می‌شود.

رضازاده و آزاد (۱۳۸۷)، رابطه عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران و درجه محافظه‌کاری اعمال شده در صورت‌های مالی را مورد بررسی قرار دادند. شواهد تجربی نشان داد هرگاه عدم تقارن اطلاعاتی بیشتری بین سرمایه‌گذاران باشد، شرکت‌ها سود و زیان را با محافظه‌کاری بیشتری گزارش می‌کنند. هم‌چنین شناسایی نامتقارن درآمدها و هزینه‌ها در صورت‌های مالی متناسب با سطح عدم تقارن اطلاعاتی تغییر می‌کند. به علاوه میزان محافظه‌کاری در تهیه صورت‌های مالی به دنبال افزایش عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران، افزایش می‌یابد.

کردستانی و خلیلی (۱۳۹۰)، تاثیر محافظه‌کاری بر محتوای اطلاعاتی تفاضلی جریان‌های نقدی و ارقام تعهدی را مورد بررسی قرار دادند. شواهد تجربی حاکی از آن بود دارایی‌های عملیاتی تحت تاثیر ارقام تعهدی است. شناسایی محافظه‌کارانه دارایی‌های عملیاتی، موجب می‌شود ارقام تعهدی مثبت، سود غیر منتظره را افزایش دهد و به افزایش ارزش شرکت منجر

شود. یافته‌های تحقیق نشان داد محتوای اطلاعاتی تفاضلی جریان‌های نقدی و ارقام تعهدی در شرکت‌هایی با درجه محافظه کاری زیاد، از شرکت‌هایی با درجه محافظه کاری کم، بیشتر است. هم‌چنین بین محتوای اطلاعاتی تفاضلی جریان‌های نقدی و ارقام تعهدی با رتبه محافظه کاری شرکت‌ها همبستگی مثبتی وجود دارد.

هاشمی و فرهمند (۱۳۹۰)، تاثیر محافظه کاری شرطی بر هزینه سرمایه سهام عادی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد محافظه کاری شرطی و هزینه سرمایه سهام عادی شرکت رابطه معکوس و معنی داری دارند و هر چه درجه محافظه کاری شرطی بیشتر باشد، هزینه سرمایه سهام عادی شرکت کاهش می‌یابد. هم‌چنین، نتایج حاکی از آن بود محافظه کاری شرطی و هزینه سرمایه پرتفوی سهام عادی رابطه مثبتی دارند. این رابطه در خصوص پرتفوی سهام شرکت‌های با محافظه کاری متوسط و پرتفوی سهام شرکت‌های با محافظه کاری زیاد، معنی دار بود.

ثقفی و نادری (۱۳۹۰)، محافظه کاری در گزارشگری مالی را مورد بررسی قرار داده و به مقایسه‌ی دیدگاه منافع قراردادی با دیدگاه تحریف اطلاعات پرداختند. یافته‌های این تحقیق نشان داد شرکت‌های با گزارشگری مالی محافظه کارانه‌تر، انعطاف پذیری بیشتری در رابطه با تصمیمات مربوط به مدیریت وجوه نقد، پس انداز و توزیع سود دارند. اگرچه در رابطه با تصمیمات مربوط به نحوه‌ی تامین مالی خارجی انعطاف پذیری کمتری دارند. هم‌چنین شرکت‌های با گزارشگری مالی محافظه کارانه‌تر، وجوه نقد احتیاطی کمتری نگهداری می‌کنند، سود نقدی بیشتری توزیع می‌کنند و هنگام تامین مالی خارجی به سمت دریافت وام تمایل بیشتری دارند.

روش تحقیق

این تحقیق از نوع تحقیقات شبه آزمایشی در حوزه تحقیقات اثباتی حسابداری است که با استفاده از روش رگرسیونی چند متغیره و الگوهای اقتصادسنجی انجام شده است. فرضیه‌های تحقیق براساس شیوه آماری داده‌های ترکیبی آزمون شده است.

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌های تحقیق به شرح ذیل تدوین شده است.

فرضیه اول: وقتی محافظه‌کاری سود در کلیه دوره‌های مورد بررسی بزرگ‌تر از صفر است، سود محافظه‌کارانه گزارش می‌شود.

فرضیه دوم: محافظه‌کاری سود با محافظه‌کاری ترازنامه رابطه منفی معنی دار دارد.

فرضیه سوم: محافظه‌کاری ارقام تعهدی با محافظه‌کاری ترازنامه رابطه منفی معنی دار دارد.

فرضیه چهارم: محافظه‌کاری جریان‌های نقدی عملیاتی با محافظه‌کاری ترازنامه رابطه معنی داری ندارد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری تحقیق، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران هستند. قلمرو زمانی تحقیق با در نظر گرفتن اطلاعات نزدیک به زمان تحقیق و در دسترس بودن اطلاعات جریانهای نقدی، یک دوره هفت ساله از ابتدای سال ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۳۹۰ است. نمونه آماری به روش حذفی و با در نظر گرفتن قلمرو مکانی و زمانی تحقیق براساس معیارهای زیر انتخاب شده است:

۱. تا ابتدای سال ۱۳۸۴ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد.

۲. صورت‌های مالی آنها برای هر یک از سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۰ در دسترس باشد.

۳. وفقه معاملاتی بیش از شش ماه در محدوده زمانی تعیین شده نداشته باشد.

۴. جزء شرکت‌های واسطه‌گری مالی (سرمایه‌گذاری) نباشد.

بر این اساس نمونه آماری تحقیق ۸۰ شرکت را در بر می‌گیرد.

مدل های پژوهش

برای آزمون فرضیه اول و بررسی محافظه کاری سود برای کل دوره ی مورد مطالعه، مدل (۱) برآورد شده است:

$$Earn_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 D_{i,t} + \beta_2 R_{i,t} + \beta_3 D_{i,t} \times R_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

برای آزمون فرضیه دوم و بررسی رابطه محافظه کاری سود با محافظه کاری ترازنامه، مدل (۲) برآورد شده است:

$$Earn_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 R_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (2)$$

برای آزمون فرضیه سوم و بررسی رابطه محافظه کاری ارقام تعهدی با محافظه کاری ترازنامه، مدل (۳) برآورد شده است:

$$ACC_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 R_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (3)$$

برای آزمون فرضیه چهارم و بررسی رابطه محافظه کاری جریان های نقدی عملیاتی با محافظه کاری ترازنامه، مدل (۴) برآورد شده است:

$$OCF_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 R_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (4)$$

تعریف عملیاتی متغیرهای مورد استفاده در مدل ها به شرح زیر می باشد:

$$Rit = \frac{p_t * (1 + \alpha + \beta) - (p_{t-1} + c\alpha) + DPS}{((p_{t-1} + c\alpha))}$$

Rit- بازده تحقق یافته؛

Pt- قیمت سهام در پایان دوره مالی؛

α - درصد افزایش سرمایه از محل آورده نقدی؛

β - درصد افزایش سرمایه از محل اندوخته ها؛

C- مبلغ اسمی هر سهم؛

Pt-1- قیمت سهام در ابتدای دوره مالی - DPS سود نقدی سهام

نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق

یافته‌های آزمون لیمر و هاسمن

به منظور افزایش تعداد مشاهدات، بالابودن درجه آزادی، کاهش ناهمسانی واریانس و کاهش هم خطی میان متغیرها از روش داده‌های تابلویی استفاده شده است. ابتدا امکان ادغام شدن داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت. برای این منظور آزمون F لیمر انجام شد. در این آزمون، یکسان بودن عرض از مبدأها (داده‌های تلفیقی) در مقابل، ناهمسانی عرض از مبدأها (روش داده‌های تابلویی) بررسی، و سپس به منظور تعیین تاثیرات ثابت و تصادفی آزمون هاسمن انجام شد. نتایج آزمون F لیمر به منظور تشخیص نوع الگوی داده‌های تابلویی در نگاره (۱) ارائه شده است. با توجه به سطح معناداری به دست آمده از جدول، نتیجه این آزمون بیانگر آن است مقاطع مورد بررسی ناهمگن، دارای تفاوت‌های فردی است و استفاده از روش داده‌های تابلویی مناسب‌تر است.

نگاره (۱): نتایج آزمون F لیمر (همسانی عرض از مبدأء مقاطع)

نتیجه آزمون	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره F	مدل‌های پژوهش	فرضیه صفر (H_0)
H_0 رد می‌شود	۰/۰۰۴	(۴۹۸، ۷۹)	۲/۶۸۰۲	مدل (۱)	عرض از مبدأ تمام مقاطع با هم یکسان است
H_0 رد می‌شود	۰/۰۰۸	(۴۹۸، ۷۹)	۳/۴۶۹۲	مدل (۲)	
H_0 رد می‌شود	۰/۰۰۰	(۴۹۸، ۷۹)	۲/۶۶۱۳	مدل (۳)	
H_0 رد می‌شود	۰/۰۰۲	(۴۹۸، ۷۹)	۳/۷۷۴۵	مدل (۴)	

بعد از انتخاب روش داده‌های تابلویی اساس آزمون F لیمر، آزمون هاسمن انجام شد. در این آزمون در صورت پذیرفته شدن H_0 از مدل تاثیرات تصادفی استفاده می‌شود. خلاصه نتایج آزمون هاسمن در نگاره (۲) ارائه شده است. شواهد نشان می‌دهد مقدار این آماره برای هر کدام از مدل‌ها معنی دار، و است که بر استفاده از روش تاثیرات ثابت دلالت دارد. همان طور که قبلاً گفته شد، یکی از مهمترین فرضیه‌های مدل‌های کلاسیک رگرسیون خطی این است که اجزای اخلاص دارای واریانس همسان باشند. در صورتی که مدل دچار ناهمسانی واریانس باشد، آماره‌های t و F نتایج نادرستی ارائه می‌کند.

نگاره (۲): نتایج آزمون هاسمن (انتخاب بین اثرات ثابت و تصادفی)

نتیجه آزمون	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره χ^2	مدل‌های پژوهش	فرضیه صفر (H_0)
H_0 رد می‌شود	۰/۰۰۰	۳	۵۰/۵۴۳	مدل (۱)	تفاوت در ضرایب سیستماتیک نیست
H_0 رد می‌شود	۰/۰۰۰	۷	۸۸/۸۹۳	مدل (۲)	
H_0 رد می‌شود	۰/۰۰۰	۷	۹۵/۴۵۷	مدل (۳)	
H_0 رد می‌شود	۰/۰۰۰	۷	۱۰۱/۵۶۸	مدل (۴)	

برای بررسی ناهمسانی واریانس، از آزمون بارتلت استفاده شد که نتایج آن در نگاره (۳) منعکس شده است. با توجه به سطح اهمیت به دست آمده و تأیید فرضیه H_0 ، که بیانگر همسانی واریانس هاست، مشکل ناهمسانی واریانس برای هیچ کدام از مدل‌ها وجود ندارد.

نگاره (۳): نتایج آزمون بارتلت (بررسی ناهمسانی واریانس)

نتیجه آزمون	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره بارتلت	مدل‌های پژوهش	فرضیه صفر (H_0)
H_0 رد می‌شود	۰/۰۶۲۲	(۴۹۸،۷۹)	۲/۶۷۱۲	مدل (۱)	ناهمسانی واریانس وجود ندارد
H_0 رد می‌شود	۰/۰۲۲۷۷	(۴۹۸،۷۹)	۳/۰۲۰۴	مدل (۲)	
H_0 رد می‌شود	۰/۰۲۴۵۶	(۴۹۸،۷۹)	۴/۰۱۲۳	مدل (۳)	
H_0 رد می‌شود	۰/۰۲۵۷۶	(۴۹۸،۷۹)	۳/۱۱۲۴	مدل (۴)	

نتیجه آزمون فرضیه اول

نگاره (۴) نتیجه برآورد مدل (۱) را منعکس می‌کند.

نگاره (۴): نتیجه آزمون فرضیه اول

معناداری	آماره t	ضریب	متغیر توضیحی
۰/۰۰۰۰	-۴/۲۹۷	-۰/۰۴۱۰۲	(dummy value D)
۰/۰۰۳۳	۲/۹۵۶	۰/۰۲۲۱۲	R
۰/۰۲۰۱۷	۱/۲۷۸۶	-۰/۰۲۸۲	D*R
۱/۳۶۶۸	آماره دوربین - واتسون	۰/۵۷۸۴	ضریب تعیین
۰/۰۰۰	معناداری	۶/۹۴۳	آماره F

آماره F برابر با ۶/۹۴۳ و ۰/۰۰۰ = سطح معنی داری است که از معناداری مدل رگرسیون را سطح اطمینان ۹۵٪ نشان می‌دهد. برای تأیید یا رد فرضیه اول به ضریب β_3 توجه می‌شود. اگر

ضریب β_3 تفاوت منفی معناداری از صفر داشته باشد، فرضیه اول تأیید می‌شود اما اگر ضریب β_3 بزرگتر یا مساوی صفر باشد، فرضیه اول رد می‌شود. در این آزمون ضریب β_3 که همان معیار محافظه کاری سود است، برابر $0/0282-$ و معنی دار است که نشان می‌دهد در تمام دوره‌های مورد بررسی، ضریب شناسایی اخبار بد کوچکتر از اخبار خوب است. بنابراین فرضیه اول پژوهش تأیید نمی‌شود.

نتیجه آزمون فرضیه دوم

نتیجه برآورد مدل (۲) در نگاره (۵) منعکس شده است. برای آزمون فرضیه دوم شرکت‌ها براساس P/B به پنج گروه تقسیم شده‌اند. شرکت‌هایی با P/B کمتر از $0/5$ در سطح اول، بین $0/5$ تا 1 در سطح دوم، شرکت‌هایی با P/B 1 تا $1/5$ در سطح سوم، شرکت‌هایی با P/B $1/5$ تا 2 در سطح چهارم و شرکت‌هایی با P/B بزرگتر از 2 در سطح پنجم قرار گرفته‌اند.

نگاره (۵): نتیجه آزمون فرضیه دوم

محافظة کاری سود $\beta_1^{BN} - \beta_1^{GN}$	اخبار بد (BN)			اخبار خوب (GN)			P/B	میانگین سالانه رگرسیون (آماره t)
	R^2	β_1	β_0	R^2	β_1	β_0		
0/6477	0/0522	0/677	0/0113	0/171	0/0293	0/044	سطح اول (پایین ترین)	
	-	(5/67)	(0/56)	-	(3/78)	(2/5)	(آماره t)	
0/0868	0/0824	0/123	0/0978	0/0231	0/0362	0/157	سطح دوم	
	-	(7/86)	(2/76)	-	(10/34)	(4/8)	(آماره t)	
0/181	0/0367	0/340	0/123	0/324	0/159	0/185	سطح سوم	
	-	(4/86)	(4/64)	-	(2/45)	(11/55)	(آماره t)	
0/447	0/0182	0/570	0/182	0/3502	0/123	0/424	سطح چهارم	
	-	(3/75)	(5/45)	-	(1/23)	(10/34)	(آماره t)	
0/4437	0/056	0/461	0/484	0/138	0/0173	0/466	سطح پنجم (بالا ترین)	
	-	(12/5)	(9/23)	-	(1/78)	(8/56)	(آماره t)	
0/204		0/216			0/012		سطح اول- سطح پنجم	

همچنین شرکت‌ها براساس بازده مثبت (اخبار خوب) و بازده منفی (اخبار بد) از یکدیگر تفکیک و برای هر یک از سطوح، نتایج رگرسیون شرکت‌هایی با اخبار خوب و اخبار بد با

یکدیگر مقایسه شده است. برای محافظه کاری سود پرتفوی سطح اول ۰/۶۴۷۷ و در سطح پنجم ۰/۴۴۳۷ اندازه گیری شده است. تفاوت محافظه کاری سود ($\beta_1^{BN} - \beta_1^{GN}$) در سطح اول با محافظه کاری سود در سطح پنجم ۰/۲۰۴ بدست آمده است. نتایج حاکی از آن است که محافظه کاری سود با محافظه کاری ترانزنامه رابطه منفی معنی دار دارد. در نتیجه فرضیه دوم تأیید می شود.

نتیجه آزمون فرضیه سوم

نتیجه برآورد مدل (۳) در نگاره (۶) منعکس شده است.

نگاره (۶): نتیجه آزمون فرضیه سوم

محافظه کاری اقلام تعهدی $\beta_1^{BN} - \beta_1^{GN}$	اخبار بد (BN)			اخبار خوب (GN)			P/B	میانگین سالانه رگرسیون (آماره t)
	R^2	β_1	β_0	R^2	β_1	β_0		
۰/۳۷۶۱	۰/۰۱۴	۰/۳۹۴	۰/۰۸۴	۰/۰۱۸۰	۰/۰۱۷۹	۰/۰۱۲۵	سطح اول (پایین ترین)	
	-	(۳/۶۵)	(۲/۱۲)	-	(۶/۶۷)	(۱/۵)	(آماره t)	
۰/۳۵۲	۰/۰۹	۰/۳۳۱	۰/۰۱۲۹	۰/۰۱۴۶	-۰/۰۲۱	۰/۰۱۷۵	سطح دوم	
	-	(۵/۳۶)	(۱/۶۸)	-	(۲/۳۴)	(۱/۸)	(آماره t)	
۰/۷۳۴	۰/۰۴۰۲	۰/۷۳۷	-۰/۰۸۲	۰/۰۴۶	۰/۰۰۳	۰/۰۵۱	سطح سوم	
	-	(۱/۰۶)	(۲/۷۴)	-	(۵/۷۵)	(۱۱/۵)	(آماره t)	
۰/۴۱۱	۰/۰۵۲	۰/۴۳۱	۰/۰۷۲	۰/۰۳۷	۰/۰۲۰	۰/۱۱۸	سطح چهارم	
	-	(۶/۹۵)	(۸/۴۵)	-	(۳/۶۳)	(۴/۳۴)	(آماره t)	
۰/۲۳۹۵	۰/۰۴۵۵	۰/۲۲۲	۰/۰۹۷	۰/۱۱۱	-۰/۰۱۷۵	۰/۰۷۳	سطح پنجم (بالا ترین)	
	-	(۲/۷۹)	(۸/۹۳)	-	(۷/۷۸)	(۴/۵۶)	(آماره t)	
۰/۱۳۶۶		۰/۱۷۲			۰/۰۳۵۴		سطح اول- سطح پنجم	

برای آزمون فرضیه سوم نیز شرکت‌ها به پنج گروه براساس P/B تقسیم شده‌اند. همچنین شرکت‌ها براساس بازده مثبت (اخبار خوب) و بازده منفی (اخبار بد) از یکدیگر تفکیک شده و برای هر یک از سطوح، نتایج رگرسیون شرکت‌هایی با اخبار خوب و اخبار بد با یکدیگر

مقایسه شده است. محافظه کاری اقلام تعهدی برای پرتفوی سطح اول ۰/۳۷۶۱ و در سطح پنجم ۰/۲۳۹۵ اندازه گیری شده است. تفاوت محافظه کاری اقلام تعهدی ($\beta_1^{BN} - \beta_1^{GN}$) در سطح اول با محافظه کاری اقلام تعهدی در سطح پنجم ۰/۱۳۶۶ بدست آمده است. نتایج حاکی از آن است محافظه کاری اقلام تعهدی با محافظه کاری ترازنامه رابطه منفی دارد. در نتیجه فرضیه سوم تأیید می شود.

نتیجه آزمون فرضیه چهارم

نتیجه برآورد مدل (۴) در نگاره (۷) منعکس شده است.

نگاره (۷): نتیجه آزمون فرضیه چهارم

محافظه کاری جریان نقدی $\beta_1^{BN} - \beta_1^{GN}$	اخبار بد (BN)			اخبار خوب (GN)			P/B
	R ²	β_1	β_0	R ²	β_1	β_0	
۰/۳۰۸۳	۰/۰۰۶	۰/۳۳۲	۰/۰۴۴	۰/۰۴۵	۰/۰۲۳۷	۰/۰۹	سطح اول (پایین ترین)
	-	(۵/۲۴)	(۴/۷۸)	-	(۳/۶۸)	(۶/۴۵)	(آماره t)
۰/۲۹۵۴	۰/۰۱۰	۰/۳۵۵	۰/۰۹۵	۰/۰۲۷۰	۰/۰۵۹۶	۰/۱۴۳	سطح دوم
	-	(۱۵/۲۶)	(۱/۸۷)	-	(۵/۰۸)	(۱۱/۹۸)	(آماره t)
۰/۲۵۳	۰/۰۹	۰/۳۸۵	۰/۱۵۹	۰/۰۰۷	۰/۱۳۲	۰/۲۰۲	سطح سوم
	-	(۲/۳۴)	(۳/۱۰)	-	(۱/۱۳)	(۴/۲۰)	(آماره t)
۰/۱۷۳	۰/۰۱۴	۰/۲۸۵	۰/۱۲۸	۰/۱۰۷	۰/۱۱۲	۰/۳۲۱	سطح چهارم
	-	(۵/۲۰)	(۶/۱۵)	-	(۱۰/۷۸)	(۰/۸۷)	(آماره t)
۰/۰۸۲	۰/۰۴	۰/۲۶۴	۰/۵۰۶	۰/۱۴۸	۰/۱۸۲	۰/۴۲۴	سطح پنجم (بالا ترین)
	-	(۲/۵۳)	(۴/۲۵)	-	(۳/۶۸)	(۱۳/۷۵)	(آماره t)
۰/۲۲۶۳		۰/۰۶۸			-۰/۱۵۸۳		سطح اول- سطح پنجم

میانگین سالانه رگرسیون
(آماره t)

برای آزمون فرضیه چهارم هم شرکت‌ها به پنج گروه براساس P/B تقسیم شده‌اند. همچنین شرکت‌ها براساس بازده مثبت (اخبار خوب) و بازده منفی (اخبار بد) از یکدیگر تفکیک شده و برای هر یک از سطوح، نتایج رگرسیون شرکت‌هایی با اخبار خوب و اخبار بد با یکدیگر مقایسه شده است. برای محافظه کاری جریان‌های نقدی عملیاتی پرتفوی سطح اول ۰/۳۰۸۳ و

در سطح پنجم ۱۰/۰۸۲ اندازه گیری شده است. تفاوت محافظه کاری ارقام تعهدی ($\beta_1^{BN} - \beta_1^{GN}$) در سطح اول با محافظه کاری ارقام تعهدی در سطح پنجم ۰/۲۲۶۳ بدست آمده است. نتایج حاکی از آن است محافظه کاری جریان‌های نقدی عملیاتی با محافظه کاری ترازنامه ارتباط ندارد. در نتیجه فرضیه چهارم تأیید می‌شود.

نتیجه گیری

در این تحقیق محافظه کاری سود برای کل دوره تحقیق براساس مدل محافظه کاری ارائه شده توسط گیولی و هاین (۲۰۰۰) و نیز رابطه محافظه کاری ترازنامه و جریان‌های نقدی عملیاتی با محافظه کاری سود، مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد سود برای کل دوره‌های مورد بررسی محافظه کارانه نیست. این یافته‌ها با نتایج تحقیق پای، تورنتون و ولکر (۲۰۰۴) مطابقت ندارد.

به منظور بررسی ارتباط محافظه کاری ترازنامه با محافظه کاری سود از نسبت ارزش بازاری به دفتری استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد محافظه کاری سود با محافظه کاری ترازنامه رابطه منفی دارد. این یافته‌ها با نتایج تحقیق پای، تورنتون و ولکر (۲۰۰۴) مطابق است.

نتایج آزمون فرضیه سوم حاکی از آن است محافظه کاری سود با محافظه کاری ارقام تعهدی رابطه منفی دارد. این یافته‌ها با نتایج تحقیق پای، تورنتون و ولکر (۲۰۰۴) مطابق است.

در فرضیه چهارم رابطه محافظه کاری جریان‌های نقدی عملیاتی با محافظه کاری سود بررسی شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد محافظه کاری جریان‌های نقدی با محافظه کاری ترازنامه رابطه ندارد. این یافته‌ها با نتایج تحقیق پای، تورنتون و ولکر (۲۰۰۴) مطابق است.

محدودیت‌های تحقیق

مهمترین مسئله ای که ممکن است تعمیم نتایج تحقیق را با محدودیت روبه رو سازد، تاثیر نوسانات بیش از اندازه قیمت‌ها و عوامل غیر قابل کنترل حاکم بر بورس اوراق بهادار تهران بر بازده شرکت به عنوان متغیر مستقل تحقیق است که در مدل‌ها لحاظ نشده است.

پیشنهاد برای تحقیقات آینده

با توجه به اهمیت محافظه کاری و تاثیر آن بر کیفیت اطلاعات حسابداری به ویژه سود و اقلام تعهدی به نظر می‌رسد مطالعات بیشتر می‌تواند ابعاد جدیدی از موضوع را روشن سازد و ادبیات در این زمینه را تقویت کند. تحقیق در مورد محافظه کاری اقلام تعهدی بر ضریب واکنش سود، ارتباط محافظه کاری اقلام تعهدی با محافظه کاری جریان‌های نقدی عملیاتی به پژوهشگران آینده پیشنهاد می‌شود.

منابع

- ثقفی، علی و کاوه نادری کروندان، (۱۳۹۰)، محافظه کاری در گزارشگری مالی: مقایسه ی دیدگاه منافع قراردادی با دیدگاه تحریف اطلاعات، پژوهش‌های تجربی حسابداری مالی، سال اول، شماره ۲، صص ۹-۲۸.
- رضازاده، جواد و عبدالله آزاد، (۱۳۸۷)، رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و محافظه کاری در گزارشگری مالی، بررسیهای حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۵۴ صص ۶۳ تا ۸۰
- کردستانی، غلامرضا و حبیب امیر بیگی لنگرودی، (۱۳۸۶)، محافظه کاری در گزارشگری: بررسی رابطه عدم تقارن زمانی سود و MTB به عنوان دو معیار ارزیابی محافظه کاری، بررسیهای حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۵ شماره ۵۲، صص ۸۹ تا ۱۰۶.
- کردستانی، غلامرضا و مهدی خلیلی، (۱۳۹۰)، تاثیر محافظه کاری بر محتوای اطلاعاتی تفاضلی جریان‌های نقدی و اقلام تعهدی، فصلنامه دانش حسابداری، سال دوم، شماره ۴ صص ۸۳
- هاشمی، سید عباس و شکوفه فرهمند و ناصر شامیرزائی جشقانی، (۱۳۹۰)، تاثیر محافظه کاری شرطی بر هزینه سرمایه سهام عادی، فصلنامه دانش حسابداری، سال دوم، شماره ۷ صص ۴۷ تا ۶۷
- Ball, R., S. P. Kothari, and A. Robin. 2000. " The Effect of International Institutional Factors Properties of Accounting Earnings. " *Journals of Accounting and Economics* 29, 1-51
- Basu, S., 1997, "The Conservatism Principle and the Asymmetric Timeliness of Earnings" *Journal of Accounting and Economics*, 24: 3-37
- Easton, P. and J. Pae, 2003. "Accounting Conservatism and the Relation Between Returns and Accounting Data. " *Working Paper*, Queen's University.
- Feltham, G. A. and J. A. Ohlson. 1995. " Valuation and Clean Surplus Accounting for Operating and Financial Activities. " *Contemporary Accounting Research* 11 (Spring), 689-731

- Feltham, G. A. and J. A. Ohlson. 1996. " Uncertainty Resolution and the Theory of Depreciation Measurement. " *Journal of Accounting Research* 34 (Autumn) , 209-234
- Financial Accounting Standards Board (FASB). 1975. *Statement of Financial Accounting Standards NO. 5, Accounting for Contingencies*. FASB, Norwalk, CT.
- Garcia Lara, J. M. ,B. Garcia Osma, and F. Penalva. 2011. Conditional conservatism and cost of capital. *Review of Accounting Studies*, 16 (2) , 247-271
- Givoly, D. and C. Hayn,2000. The Changing Time – series Properties of Earnings, Cash Flows and Accruals: Has Financial Reporting Become More Conservative? *Journal of Accounting and Economics* 29, 287-32
- Hayn, C. 1995. The Information Content of Losses. *Journal of Accounting and Economics* 20, 125-153
- Jimmy,L. (2010) , " The role of accounting conservatism in firms financial decisions ". Unpublished working paper.
- Kwon, Y. K. ,D. P. Newman and Y. S. Suh,2001. The Demand for Accounting Conservatism for Management Control. *Review of Accounting Studies* 6,29-51.
- Lafond, R. and R. L Watts. (2008) , "The information role of conservatism" , *The Accounting Review* , Vol. 83 (2) , pp. 447-478.
- McCallig , John M. (2003) " The Impact of Timing Conservatism and Capitalization Conservatism on the relationship Between Earnings and Returns. " Working Paper , University College Dublin.
- Pae , Jinhan. T. W. (2004) " The Link Between Earnings Conservatism and Balance Sheet Conservatism" Working Paper, Queen s University , School of Business Kingston, ONK7L3N6 Canada.
- Turner,L. E. 2001. Text of speech given on May 31 at University of Southern California SEC and Financial Reporting Institute.
- Vogt, R. V. 2001. SAB101: Guidance on contract issues. *Contract Magazine* (June).
- Watts, R. L. 2003. " Conservatism in Accounting: Explanations and Implication " Policy Research Center Financial Research and Policy Working Paper No. FR 02-21, University of Rochester, May. Forthcoming , *Accounting Horizons*